

ANNA LINEK*

Sukces małżeński w nowej odsłonie – interpretacje postbadawcze

Marriage Success in a New Version – Post-Research Interpretations

Abstrakt

Współczesna codzienność ukierunkowana jest na realizację sukcesu, który niejednokrotnie dominuje w kreowaniu dążeń jednostki, często z egocentrycznym nastawieniem na uszczęśliwienie samego siebie. Tymczasem stworzenie długotrwałego związku małżeńskiego, czy choćby partnerskiego, skłania raczej do dwustronnych wzajemnych odniesień, które zwykle wykluczają skupienie uwagi tylko na sobie i stawiają znak zapytania w polu interpretacji tego, czym jest sukces w związku małżeńskim, co o nim dziś decyduje, co utrudnia jego realizację i wreszcie – jakie strategie wydają się najbardziej skuteczne, gdy sukces nie nadejdzie. Takie właśnie pytania postawiono, realizując projekt badawczy dotyczący m.in. pojmowania sukcesu na gruncie relacji małżeńskich i partnerskich. W celu uzyskania odpowiedzi na postawione pytania przeprowadzono badanie ilościowe na reprezentatywnej próbie dorosłych Polaków (N = 1121) zrealizowane za pomocą panelu Ariadna w okresie lipiec – sierpień 2022 roku, z wykorzystaniem metody CAWI. Pozwoliło ono na zarysowanie pewnych trendów w kreowaniu pojęcia sukcesu i jego wyznaczników oraz trudności i strategii, jakie w jego zakresie są podejmowane, a które – jak wynika z przeprowadzonych analiz, w dużym stopniu wciąż zasadzają się na tradycyjnym ujęciu aksjologicznym, choć posiadają jednocześnie pewne wyraźne tendencje wynikające z cech ponowoczesności. Wciąż aktualne pozostaje – widziane jako sukces – zbudowanie związku opartego na przyjaźni, wsparciu i miłości, z ważnym wymiarem relacji uczuciowej, ale też seksualnej. Jednak trudniej jest dziś podejmować działania na rzecz zmian własnego zachowania. Obecny jest także wysoki stopień akceptacji dla uwagi skupionej na realizacji własnych dążeń i przyjemności. Zauważono też ciekawe rozbieżności dotyczące wychowania dzieci jako ważnego wymiaru sukcesu w związku oraz liczne istotne statystycznie różnice wskazujące na rolę zmiennych społeczno-demograficznych (płeć, wiek, wykształcenie, stan cywilny, posiadanie dzieci, wiara i praktyki religijne), które różnicują respondentów w pojmowaniu podjętych w badaniu kwestii. Tym samym obraz sukcesu w związku

* Dr Anna Linek – Katedra Socjologii Rodziny, Edukacji i Wychowania, Instytut Nauk Socjologicznych, Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie, e-mail: a.linek@uksw.edu.pl, ORCID: 0000-0002-0883-8698.

małżeńskim wydaje się mienić różnymi odcieniami indywidualnie dobranych barw, z wyraźnym jednak tradycyjnym zarysem.

Słowa kluczowe: sukces, małżeństwo, związek partnerski

Abstract

Today, everyday life is focused on achieving success, which often dominates in the creation of individual aspirations, often with an egocentric focus on making oneself happy. Meanwhile, the creation of a long-term marriage, or even a partnership, tends to lean towards bilateral mutual references, which usually exclude focusing attention only on oneself and put a question mark in the field of interpretation of what success in a marriage relationship is, what determines it today, which makes it difficult to implement it, and finally – what strategies seem to be most effective when success does not come. These questions were asked during the research project concerning, among others, understanding success on the basis of marital and partner relationships. In order to obtain answers to the questions posed, a quantitative study was conducted on a representative sample of adult Poles (N = 1121). It was carried out by the Ariadna panel from July to August 2022 using CAWI. It was possible to outline certain trends in creating the concept of success and its determinants, as well as difficulties and strategies that are undertaken in its field, which – as it results from the analyses carried out – are still largely based on the traditional axiological approach. At the same time, they have certain clear tendencies resulting from the features of postmodernity. It is still valid – seen as a success – to build a relationship based on friendship, support and love, with an important dimension of emotional and sexual relationship. However, it is more challenging to change one's own behaviour today. There is also a high degree of acceptance for attention focused on pursuing one's own desires and pleasures. There were also interesting discrepancies regarding the upbringing of children as an essential dimension of success in a relationship, and numerous statistically significant differences indicating the role of socio-demographic variables (gender, age, education, marital status, having children, faith and religious practices), which differentiate the respondents in their understanding of the issues raised in the study. Thus, the image of success in marriage seems to sparkle with various shades of individually selected colours but with a clear traditional outline.

Keywords: success, marriage, partnership

Wprowadzenie

We współczesnym społeczeństwie nasyconym kulturą osiągnięcia sukcesu na wszelkich polach aktywności człowieka już samo dążenie do osiągnięcia jego wyżyn jest postrzegane jako atrakcyjne, dające poczucie samorealizacji i spełnienia. Powszechne zmierzanie w kierunku tego, co dziś stało się (mniej lub bardziej) oczywistą kategorią sukcesu, wobec której możliwe jest mówienie o własnej sprawczości – szczęście osobiste, szczęśliwa rodzina, dobra praca, udane relacje z innymi, spełnianie marzeń, pieniądze – w kolejności według wyznawanej hierarchii wartości, dają ogólny zarys codzienności, w której sukces czy szczęście (szeroko pojmowane) jawi się jako szczyt ludzkich dążeń. Jednocześnie w świecie indywidualizmu, w którym na każdym kroku jednostki dookreślają się jako indywidualne, odrębne, ukierunkowane na realizację własnych wizji pisanych sobie, swoich osobistych projektów pisanych na własnych zasadach,

z wizją własnego szczęścia na horyzoncie¹, trudno jednoznacznie zdefiniować sukces w obszarze najbardziej intymnym – relacji małżeńskich czy partnerskich. Wydaje się bowiem, że obszar ten jest w najwyższym stopniu nacechowany osobistymi interpretacjami wszystkiego, co istotne dla związku i tworzących go osób. Poszukiwanie społecznych interpretacji sukcesu w obszarze relacji małżeńskich staje się więc dość karkołomnym zadaniem. Z drugiej strony, jeśli te indywidualne definicje poczucia małżeńskiego sukcesu² mają znamiona społecznych konstruktów, ich poznanie, choćby w kategoriach wielokierunkowych tendencji, pozwoliłoby na pewną identyfikację najbardziej osobistych ludzkich dążeń. W cieniu trudów codzienności – zmierzania w stronę sukcesu na wielu polach, ten właśnie obszar – sukcesu małżeńskiego – rysuje się więc jako najbardziej intrygujący. Co dziś o nim stanowi, a co go utrudnia i co się stanie, jeśli jednostka uświadomi sobie, że go nie osiąga?

Jak zauważa Mariola Bieńko „jako forma życia intymnego para nigdy nie była tak ciekawym tematem jak dzisiaj”³. Zaznacza przy tym zauważalną zmianę w jej opisie w ramach nauk społecznych, który ukierunkowany jest aktualnie bardziej w stronę codziennych praktyk i afektywności z podkreśleniem refleksyjności we wzajemnych interakcjach. Trzeba przy tym wziąć pod uwagę, że małżeństwo nie stanowi już jedynego obowiązującego wzorca bliskiej relacji, a akceptowanymi społecznie są związki kohabitacyjne czy typu LAT (partnerstwo bez wspólnego mieszkania, na odległość), choć jednocześnie to właśnie małżeństwo dla wielu wciąż stanowi „bezpieczny schron” w niepewnej codzienności⁴. Uzasadnione więc wydaje się poszukiwanie odpowiedzi na pytanie o aktualizowane dziś właśnie w związkach małżeńskich i partnerskich definicje sukcesu.

Charakterystyka badania i grupy badawczej

Głównym problemem badania było znalezienie odpowiedzi na pytanie dotyczące tego, jak aktualnie dorośli mieszkańcy Polski definiują sukces w kluczowych obszarach życia⁵. Jednym z celów badania było ukazanie definicji suk-

¹ U. Beck, E. Beck-Gernsheim, *Miłość na odległość. Modele życia w epoce globalnej*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2013.

² D. Duch-Krzysztozek, *Małżeństwo, seks, prokreacja. Analiza socjologiczna*, Wydawnictwo IFiS PAN, Warszawa 1995.

³ M. Bieńko, *Osobiste i społeczne projekty bliskości we współczesnych intymnych biografiach*, w: *Publiczny i prywatny obraz bliskich związków*, A. Kwak, M. Bieńko, Zakład Wydawniczy „Nomos”, Warszawa 2020, s. 40.

⁴ I. Przybył, *Atrakcyjność instytucji małżeństwa w społeczeństwie ponowoczesnym*, „Societas Communitas” 2016, nr 1 (21), s. 117–135.

⁵ Badanie realizowane w ramach badań statutowych w Instytucie Nauk Socjologicznych UKSW w Warszawie (M. Kawińska, A. Linek, K. Uklańska, J. Wróblewska-Skrzek).

cesu małżeńskiego (lub w związku partnerskim) w ujęciu dorosłych Polaków, a także jego kluczowych wskaźników, trudności w jego osiągnięciu i strategii postrzeganych jako skuteczne, przy jego braku. Założono przy tym, że wobec zmieniającej się rzeczywistości dotychczas stosowane opisy sukcesu w obszarze życia małżeńskiego mogą okazać się niewystarczające.

Jako teoretyczną optykę służącą interpretacji podjętej problematyki przyjęto perspektywę indywidualistyczną i interakcyjną. Pojmując kulturę indywidualistyczną jako formę kulturowego projektu „bycia w świecie”⁶ i sięgając do typowych wątków ze słownika kultury indywidualizmu, takich jak doświadczanie siebie, szczęście, przyjemność, sukces⁷ oraz sięgając do zasobów interakcjonizmu symbolicznego, zwłaszcza w kontekście koncepcji samego siebie w odniesieniu do innych⁸, podjęto próbę zarysu pojęcia sukcesu w obszarze małżeństwa (związku partnerskiego) we współczesnych polskich realiach – z jednej strony sięgających po liczne wzorce zachodniej kultury, z drugiej – osadzonych w tradycji religijnej z przewodnią rolą rodziny.

W badaniu przyjęto następujące pytania badawcze:

1. W jaki sposób opisywany jest sukces małżeński/w związku partnerskim? Które aspekty definicyjne są przez badanych wskazywane jako istotnie opisujące sukces w tym obszarze?
2. Jakie czynniki badani uważają za ważne dla osiągnięcia sukcesu małżeńskiego/w związku partnerskim?
3. Co utrudnia osiągnięcie sukcesu w związku małżeńskim/partnerskim?
4. Jakie strategie działania widzą badani jako skuteczne w sytuacji braku sukcesu w tym obszarze?
5. Czy zmienne społeczno-demograficzne (takie jak płeć, wiek, wykształcenie, posiadanie dzieci, podejmowanie pracy zawodowej czy wiara i praktyki religijne) różnicują badanych pod względem przyjmowanych definicji sukcesu w związku, wskazywaniu jego istotnych czynników i trudności oraz skutecznych strategii zaradczych w przypadku braku jego realizacji?

Badanie ilościowe zostało zrealizowane za pomocą panelu Ariadna⁹ w okresie lipiec – sierpień 2022 roku z zastosowaniem metody CAWI – zgodnie z zało-

⁶ U. Beck, A. Giddens, S. Lash, *Modernizacja refleksyjna*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2009.

⁷ M. Jacyno, *Kultura indywidualizmu*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2007.

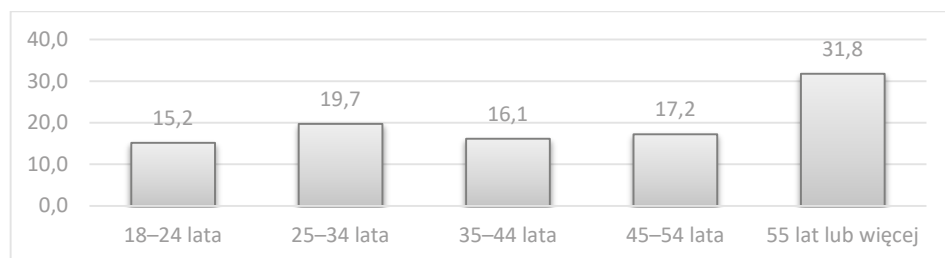
⁸ J. Turner, J. Stets, *Socjologia emocji*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2009, s. 120.

⁹ System ankietowy panelu Ariadna zapewnia pełną anonimowość badań, a proces gromadzenia danych działa w oparciu o kodeks etyczny ESOMAR. Udział w badaniach biorą rzeczywiste osoby o ustalonej tożsamości. Uczestnicy podlegają weryfikacji, ale mają jednocześnie zapewnioną anonimowość i poufność danych osobowych, a także otrzymują gratyfikację za wypełnianie ankiet. Skutecznie blokowane jest stosowanie botów, czyli nieuczciwe zarabianie na wypełnianiu ankiet za pomocą oprogramowania, które rejestruje w panelu fikcyjne „osoby”; Panel Badawczy Ariadna, „Badania CAWI”, <https://panelariadna.pl/wiedza/badania-cawi> (dostęp: 20.09.2023).

zeniem, aby badania internetowe ograniczać do ochotników lub określonej zbiorowości¹⁰. Narzędzie badawcze obejmowało 16 pytań dotyczących danych społeczno-demograficznych oraz 16 pytań tematycznych odnoszących się do poszczególnych kategorii sukcesu: zaczynając od pojmowania sukcesu życiowego i czynników, które go wyznaczają, przez poszczególne jego kategorie – w obszarze życia zawodowego, małżeńskiego (partnerskiego), seksualnego.

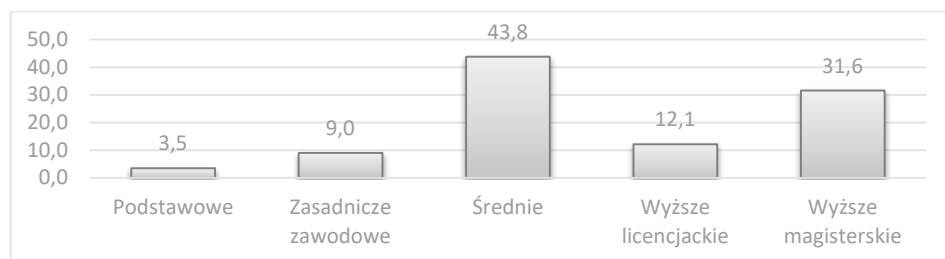
Było to ogólnopolskie reprezentatywne badanie sondażowe (N = 1121). Reprezentatywność uzyskano w odniesieniu do ważnych dla badania cech społeczno-demograficznych¹¹. Kobiety stanowiły 50,8% grupy badawczej, a mężczyźni 49,2%. Rozkład próby badawczej ze względu na wiek, wykształcenie i miejsce zamieszkania przedstawiono na wykresach od 1 do 3.

Wykres 1. Respondenci według wieku (w %)

Źródło: Opracowanie własne.

Wykres 2. Respondenci według wykształcenia (w %)

Źródło: Opracowanie własne.

¹⁰ D. Batorski, M. Olcoń- Kubicka, *Prowadzenie badań przez Internet – podstawowe zagadnienia metodologiczne*, „Studia Socjologiczne” 2006, nr 3 (182), s. 99–132; D. Mider, *Jak badać opinię publiczną w Internecie. Ewaluacja wybranych technik badawczych*, „Przegląd Socjologiczny” 2013, nr 1 (62), s. 209–224.

¹¹ Reprezentatywność statystyczną próby osiągnięto poprzez spełnienie dwóch warunków: elementy populacji zostały dobrane w sposób losowy i próba jest wystarczająco liczna.

Wykres 3. Respondenci według miejsca zamieszkania (w %)

Źródło: Opracowanie własne.

Blisko połowę uczestników badania stanowiły osoby żyjące w związku małżeńskim (48,8%), a 13,9% – w związku partnerskim, 25% respondentów to kawalerowie i panny, 7,2% – rozwiedzeni i 5,1% – wdowy i wdowcy. Spośród osób żyjących w związku, większość deklaruwała staż powyżej 20 lat (29,7%), staż do 5 lat zadeklarowało 12,1% respondentów, 6–10 lat – 10,1%, 11–15 lat – 8,6% i 16–20 lat – 6,7%. Wśród respondentów 62,8% ma dzieci. Jedno dziecko posiada 38,9% z nich, 43,8% – dwoje, 12,9% – troje, 4,4% – czworo lub więcej. Aktywność zawodową podejmuje 63,6% uczestników badania. Połowa badanych to osoby wierzące i praktykujące – 50,3% (z czego 23,0% – regularnie). Wierzący i niepraktykujący stanowili 22,1% badanej grupy, obojętni religijnie, ale przywiązani do tradycji religijnej – 11,8%, niewierzący i niepraktykujący – 15,8%.

Współczesne interpretacje sukcesu małżeńskiego

Pojęcie sukcesu wydaje się z pozoru jednoznaczne i gdy go użyć w rozmowie, zwykle nie wywołuje obaw co do jego niezrozumienia. Jest on zwykle utożsamiany z osiągnięciem celu, co implikuje satysfakcję, przyjemność, szczęście. Socjologowie zwracają jednak uwagę na jego kulturowe konotacje i jakościowe zróżnicowanie wzorców, podkreślając przy tym, że w Polsce niekoniecznie zdomował się zachodni model sukcesu¹².

Niewątpliwie sukces jest ściśle powiązany z wartościowaniem, gdyż wymaga oceny pewnego rodzaju powodzenia, którego jest efektem. Samo działanie ukierunkowane na jego realizację człowiek także musi ocenić jako wartościowe, aby je podjąć¹³. Tym samym, jak zauważa Ewa Grzeszczyk, odwołując się do opinii socjologów i psychologów społecznych, pojmowanie sukcesu kształtuje

¹² W. Domański, *Prestiż*, Fundacja na Rzecz Nauki Polskiej, Wrocław 1999, s. 6–7; E. Grzeszczyk, *Sukces. Amerykańskie wzory, polskie realia*, Wydawnictwo IFiS PAN, Warszawa 2003.

¹³ K. Januszkiewicz, *Dylematy charakterystyki sukcesu*, „Acta Universitatis Lodzianensis. Folia Oeconomica” 2010, nr 234, s. 289–297.

motywację jednostki, oddziałując pośrednio na efektywność jej działań, wpływa też na podejmowane przez nią strategie i wybory życiowe, a ponadto stanowi „odzwierciedlenie rozmaitych systemów wartości” cenionych w danym społeczeństwie¹⁴. Wiele jednak zależy od tego, jak jednostka definiuje sukces życiowy i jakie obszary wpisują się w jego indywidualną ocenę.

Uczestników badania zapytano więc na wstępie, co według nich decyduje o sukcesie życiowym? Okazało się, podobnie jak w ostatnich badaniach dotyczących wartości¹⁵, że o sukcesie życiowym decyduje przede wszystkim zdrowie, na drugim miejscu znalazły się równo szczęście i rodzina. Trzecie miejsce wśród wskaźników sukcesu życiowego zajęło posiadanie dzieci, ale ten właśnie wskaźnik uzyskał wyniki najbardziej rozłożone na całej skali odpowiedzi – od niskiego do wysokiego znaczenia. Można więc sądzić, że co do kwestii posiadania dzieci jako wyznacznika życiowego sukcesu badani mają dość podzielone zdania. Natomiast na czwartym miejscu w kategorii życiowego sukcesu wskazano małżeństwo/związek partnerski. Czy sami badani odnieśli sukces na wskazanych polach? Wyniki pokazują duże powiązanie pojmowania odniesionego sukcesu z tradycyjnym systemem wartości¹⁶. Najwięcej wysokich ocen uzyskało posiadanie dzieci i rodzina oraz udane małżeństwo/związek partnerski. Tym bardziej więc warto postawić pytanie o to, jak jest dziś pojmowany sukces w obszarze życia małżeńskiego.

Odwołując się do dotychczas stosowanych opisów sukcesu małżeńskiego i jego kryteriów, postawiono badanym pytanie o to, czym jest dla nich sukces małżeński. Respondenci mogli odnosić się do proponowanych wymiarów małżeńskiego sukcesu. Zostały one opracowane na podstawie propozycji wskazujących na takie kryteria jak: trwałość małżeństwa, subiektywne poczucie szczęścia obojga małżonków, wypełnienie oczekiwań grup szerszych, pełny rozwój osobowości małżonków, rozwój ich zdolności i aktywności, wychowanie zdolnych i aktywnych dzieci, osiągnięcie pełnego przystosowania, integracji wewnętrznej małżeństwa, brak konfliktów i kryzysów wywołanych antagonizmami między członkami rodziny. Zwykle (w dotychczasowych ujęciach tego zagadnienia) podkreśla się także: wypełnienie zadań, poczucie szczęścia i trwałość, przy czym jedynie stwierdzenie tej ostatniej jest możliwe obiektywnie¹⁷. Uwzględniono

¹⁴ E. Grzeszczyk, dz. cyt., s. 11.

¹⁵ CBOS, *Wartości w czasach zarazy. Komunikat z badań BS/160/2020*, oprac. B. Badora, Centrum Badania Opinii Społecznej, Warszawa 2020.

¹⁶ A. Kwak, *Rodzina i jej przemiany*, Instytut Stosowanych Nauk Społecznych, Uniwersytet Warszawski, Warszawa 1994, s. 30; L. Dyczewski, *Wyobrażenia młodzieży o małżeństwie i rodzinie. Pomiędzy tradycją a ponowoczesnością*, Wydawnictwo Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego, Lublin 2009, s. 77; J. Mariański, *Małżeństwo i rodzina w świadomości młodzieży maturalnej – stabilność i zmiana*, Wydawnictwo Adam Marszałek, Toruń 2012, s. 151; I. Przybył, dz. cyt., s. 117–135.

¹⁷ H. Liberska, M. Matuszewska, *Wybrane psychologiczno-społeczne mechanizmy funkcjonowania małżeństwa*, w: *Małżeństwo: męskość, kobiecość, miłość, konflikt*, red. H. Liberska, M. Matuszewska,

także aktualne trendy zmian społecznych, które wskazują na kluczowe znaczenie rozwoju intymności w związku, atrakcyjności emocjonalnej i seksualnej oraz wizji romantycznej miłości, jaką często mają małżonkowie¹⁸.

Choć „zadowolenie, satysfakcja czy też sukces to określenia stanowiące o pozytywnych rezultatach interakcji w diadzie małżeńskiej i odnoszące się do subiektywnych odczuć partnerów”¹⁹, to, jak zauważają Mariola Bieńko i Anna Kwak, „osobiste szczęście i sposób jego osiągnięcia pojmowane jest indywidualnie”, a „bliski związek ma odpowiadać na potrzeby osobiste, a nie na oczekiwania społeczeństwa czy rodziny”²⁰. Jeśli więc akcent w bliskich związkach przesuwany jest z „my” na „ja”, tym bardziej zasadne staje się ujmowanie indywidualnych interpretacji sukcesu w parze, bez konieczności ich analizowania z perspektywy obojga partnerów.

Respondentom zaproponowano więc następujące określenia definicyjne sukcesu małżeńskiego/w związku partnerskim, do których mogli odnosić się na skali od 0 do 7 (gdzie 0 oznaczało – w najmniejszym stopniu, a 7 – w największym stopniu):

1. subiektywne poczucie szczęścia obojga małżonków/partnerów,
2. wzajemne spełnienie oczekiwań,
3. pełny rozwój osobowości, zdolności i aktywności obojga małżonków/partnerów
4. wychowanie dzieci,
5. osiągnięcie pełnego wzajemnego przystosowania (dopasowania) małżonków/partnerów,
6. zbudowanie głębokiej relacji uczuciowej między małżonkami/partnerami,
7. zbudowanie relacji opartej na wzajemnej miłości,

Wydawnictwo Fundacji Humaniora, Poznań 2001, s. 14–46; M. Ryś, *Psychologia małżeństwa w zarysie*, Centrum Metodyczne Pomocy Psychologiczno-Pedagogicznej Ministerstwa Edukacji Narodowej, Warszawa 1999; I. Janicka, L. Niebrzydowski, *Psychologia małżeństwa. Zafascynowanie partnerem, otwartość, empatia, miłość, seks*, Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź 1994; M. Braun-Gałkowska, *Miłość aktywna. Psychologiczne uwarunkowania powodzenia małżeństwa*, Wydawnictwo Pax, Warszawa 1985.

¹⁸ A. Linek, *Związki małżeńskie i partnerskie – przetrwać razem czy osobno?*, w: *Między światem realnym a wirtualnym. Mieszkańcy Warszawy w czasie pandemii*, red. S.H. Zaręba, J. Wróblewska-Skrzek, Wydawnictwo Rys, Poznań 2021, s. 112; M. Szyszka, *Znaczenie małżeństwa i rodziny współcześnie*, w: *Obrazy życia rodzinnego i intymności*, red. M. Bieńko, M. Rosochacka-Gmitrzak, E. Wideł, Wydawnictwo Uniwersytetu Warszawskiego, Warszawa 2020, s. 60; M. Bieńko, *Niezwykła i banalna codzienność w intymnym związku kobiety i mężczyzny*, „Societas Communitas” 2016, nr 1 (21), s. 114; T. Szlendak, *Socjologia rodziny. Ewaluacja, historia, różnicowanie*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2011, s. 142.

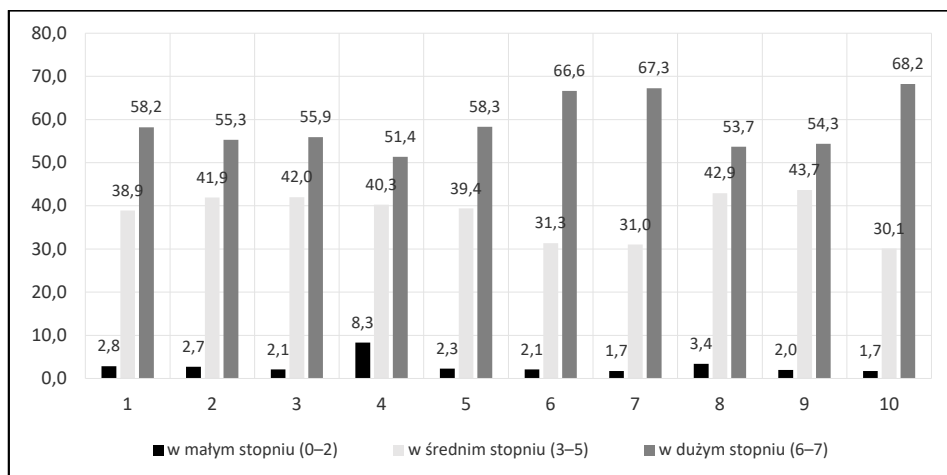
¹⁹ I. Janicka, L. Niebrzydowski, dz. cyt., s. 30.

²⁰ M. Bieńko, A. Kwak, *Zakończenie. Bliskie związki w nowym paradygmacie*, w: *Publiczny i prywatny obraz bliskich związków*, A. Kwak, M. Bieńko, Zakład Wydawniczy „Nomos”, Warszawa 2020, s. 292–293.

8. zbudowanie satysfakcjonującej relacji seksualnej,
9. zbudowanie relacji ukierunkowanej na realizację ważnych dla małżonków/partnerów celów,
10. zbudowanie relacji opartej na przyjaźni i wzajemnym wsparciu.

Dane zaprezentowano na wykresie 4 (z zastosowaniem numerów dla opisu zmiennych według zapisu powyżej).

Wykres 4. Definicje sukcesu małżeńskiego według respondentów (w %)

Źródło: Opracowanie własne.

Jak wynika z analizy uzyskanych odpowiedzi, sukces małżeński jest pojmowany dość wieloznacznie – wszystkie zaproponowane opisy uzyskały przynajmniej połowę najwyższych na skali ocen. Najczęściej jest on utożsamiany ze zbudowaniem relacji opartej na przyjaźni i wzajemnym wsparciu (68,2% najwyższych wskazań punktowych na skali) oraz na wzajemnej miłości (67,3%) czy głębokiej więzi uczuciowej (66,6%). Najmniej wysoko punktowanych wskazań padało w odniesieniu do wychowania dzieci (51,4%); w tej kategorii było też najwięcej najniżej ocenianych na skali odpowiedzi (8,3%). Można więc sądzić, że dla połowy badanych rzeczywiście jest to ważny wymiar opisu sukcesu w małżeństwie, ale dla pozostałych jest on przeważnie średnio lub mało znaczący. Warto podkreślić pojawienie się istotnej statystycznie różnicy między kobietami i mężczyznami w kwestii postrzegania tego wymiaru sukcesu (Chi-kwadrat Pearsona = 10,807, $p < 0,05$). Wśród osób wskazujących odpowiedzi na najwyższej skali dominowały kobiety (55,6%), natomiast głosy mężczyzn były bardziej rozłożone. Można więc wnioskować o wciąż aktualnym tradycyjnym pojmowaniu roli kobiety, zwłaszcza przez nie same, które co prawda już

nie tak powszechnie, ale wciąż jest wpisywane przez nie w definicje sukcesu małżeńskiego czy partnerskiego.

Interesujące są także wyniki dotyczące zbudowania satysfakcjonującej relacji seksualnej, tu bowiem wśród osób wybierających najwyższe oceny na skali także dominowały kobiety, co dość zaskakujące, gdy weźmie się pod uwagę wciąż aktualne stereotypy. Jest to także różnica istotna statystycznie (Chi-kwadrat Pearsona = 10,644, $p < 0,005$). Blisko 60,0% odpowiedzi kobiet mieściło się na skali wysokiej, około 38,0% na średnim poziomie, podczas gdy odpowiedzi mężczyzn oscylowały między poziomem średnim (47,9%) a wysokim (48,6%). Na jej znaczenie wskazywali także najczęściej rodzice, którzy mają troje lub więcej dzieci (Chi-kwadrat Pearsona = 20,566, $p < 0,05$). Co więcej, znaczenie tej relacji rośnie z wiekiem, po 34. roku życia (Chi-kwadrat Pearsona = 21,109, $p < 0,005$), podobnie jak znaczenie subiektywnego poczucia szczęścia obojga małżonków/partnerów (Chi-kwadrat Pearsona = 18,431, $p < 0,05$).

Co szczególnie warte zauważenia, na zbudowanie relacji opartej na wzajemnej miłości wskazywali przede wszystkim ci, którzy posiadają dzieci (71,3% wskazań na najwyższym poziomie skali). Jest to różnica istotna statystycznie (Chi-kwadrat Pearsona = 14,710, $p < 0,05$) względem tych, którzy ich nie posiadają. Rodzice, którzy mają więcej niż jedno dziecko, podkreślali rolę osiągnięcia pełnego wzajemnego przystosowania (dopasowania) małżonków/partnerów (Chi-kwadrat Pearsona = 19,555, $p < 0,05$).

Warto też zwrócić uwagę na rolę wykształcenia i podejmowania pracy zawodowej – osoby z wykształceniem podstawowym najrzadziej wskazywały jako ważne: wychowanie dzieci, zbudowanie głębokiej relacji uczuciowej między małżonkami/partnerami, zbudowanie relacji opartej na wzajemnej miłości, przyjaźni i wzajemnym wsparciu. Były to także różnice względem pozostałych grup wyróżnionych z racji wykształcenia istotne statystycznie. Osoby, które nie podejmują pracy zawodowej, nieco rzadziej wskazywały na wysoki poziom znaczenia wychowania dzieci niż ci, którzy podejmują pracę zawodową.

Relacje małżeńskie czy partnerskie są uwarunkowane wieloma czynnikami. Należy tu wymienić przede wszystkim postawy małżonków/partnerów wobec siebie, więź, komunikację wraz z umiejętnością rozwiązywania konfliktów, okazywanie uczuć, a także obustronne zaangażowanie w budowanie związku: wspólnie spędzany czas, wzajemną troskę i wsparcie, podejmowanie wspólnych aktywności, dzielenie obowiązków oraz czynniki społeczne²¹. Biorąc je

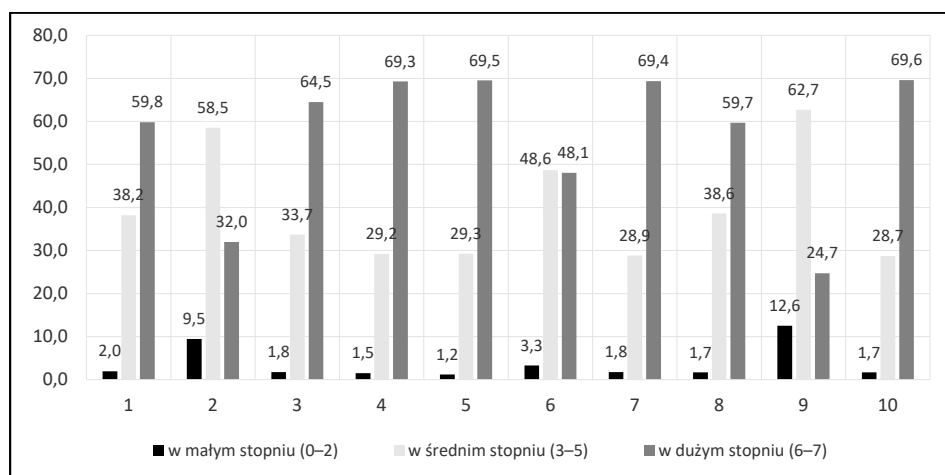
²¹ A. Linek, dz. cyt.; A. Linek, J. Kurtyka-Chałas, *Rodzina przed lustrem. Analiza codziennych problemów z perspektywy matek i ojców*, Warszawskie Wydawnictwo Socjologiczne, Wydawnictwo Rys, Warszawa–Poznań 2019; M. Plopa, *Psychologia rodziny. Teoria i badania*, Wydawnictwo Impuls, Kraków 2015; B. Harwas-Napierała, *Specyfika komunikacji interpersonalnej w rodzinie ujmowanej jako system*, w: *Psychologia rodziny*, red. I. Janicka, H. Liberska, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2014, s. 47–72; V. Satir, *Terapia rodziny. Teoria i praktyka*, Gdańskie Wydawnictwo Psychologiczne,

pod uwagę, w badaniu zapytano respondentów także o czynniki wyznaczające sukces małżeński (w związku partnerskim). Mogli oni odnosić się do podanych propozycji na skali od 0 do 7 (od najmniej do najbardziej istotnego znaczenia):

1. dopasowanie małżonków/partnerów,
2. postrzeganie małżonków/partnerów jako atrakcyjnych dla siebie nawzajem,
3. okazywanie uczuć,
4. szczerą i otwartą komunikacją sprzyjającą rozwiązywaniu konfliktów,
5. obopólne chęci,
6. pełne zaangażowanie małżonków/partnerów w troskę o ich związek, także wtedy, gdy pojawią się trudności,
7. gotowość do poświęcenia, a niekiedy rezygnacji z własnych dążeń,
8. wzajemna wyrozumiałość i zdolność do przebaczenia,
9. uwarunkowania sytuacyjne (okoliczności niezależne od małżonków/partnerów),
10. uwarunkowania finansowe.

Odpowiedzi uczestników badania zaprezentowano na wykresie 5 (z zastosowaniem numerów dla opisu zmiennych według zapisu powyżej).

Wykres 5. Czynniki wyznaczające sukces małżeński w interpretacji badanych (w %)

Źródło: Opracowanie własne.

Gdańsk 2015; A. Giddens, *Socjologia*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2004; K. Popiołek, *Wsparcie społeczne w małżeństwie*, „Chowanna”, Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, R. XLVIII, t. 2 (23), cz. I, Katowice 2004, s. 118–128, <http://bazhum.muzhp.pl/media//files/Chowanna/Chowanna-r2004-t2/Chowanna-r2004-t2-s118-128/Chowanna-r2004-t2-s118-128.pdf> (dostęp: 21.08.2021); B. Tryjarska, *Skrypty życiowe a konflikty jawne i ukryte w małżeństwie*, Oficyna Wydawnicza Wydziału Psychologii Uniwersytetu Warszawskiego, Warszawa 1995; M. Ryś, dz. cyt.

Analizując przedstawione dane, można zauważyć, że niemal z tą samą częstotliwością badani wysoko ocenili (blisko 70,0% wskazań najwyżżej ułożonych na skali) jako istotne czynniki sukcesu w bliskim związku: obopólne chęci, szczerą i otwartą komunikację sprzyjającą rozwiązywaniu konfliktów, a także gotowość do poświęcenia i uwarunkowania finansowe. Nieco niżej oceniono okazywanie uczuć (64,5%), wzajemną wyrozumiałość i zdolność do przebaczenia (59,7%) oraz dopasowanie małżonków (59,8%). Jako najmniej istotne dla osiągnięcia sukcesu w tym obszarze badani wskazali uwarunkowania sytuacyjne/okoliczności niezależne od samych małżonków/partnerów (tylko 24,7% wskazań – w dużym stopniu i najwięcej, bo 12,6% wskazań – w małym stopniu) oraz postrzeganie małżonków/partnerów jako atrakcyjnych dla siebie nawzajem (32,0% – wskazań najwyżżej na skali i 9,5% – najniżej).

Biorąc pod uwagę płeć badanych – kobiety częściej niż mężczyźni stawiały na dopasowanie małżonków (partnerów) jako ważny czynnik stanowiący o sukcesie – 65,1% najwyżżej ułożonych odpowiedzi, podczas gdy głosy mężczyzn znów były rozłożone między średnim a wysokim poziomem znaczenia.

Charakterystyczną grupą okazali się rodzice. To oni wskazywali przede wszystkim na znaczenie postrzegania siebie nawzajem jako atrakcyjne osoby (Chi-kwadrat Pearsona = 6,888, $p < 0,05$) oraz na szczerą i otwartą komunikację sprzyjającą rozwiązywaniu konfliktów (Chi-kwadrat Pearsona = 12,360, $p < 0,05$), a także na czynniki, które dla innych były mniej istotne, tj. uwarunkowania finansowe – aż 73,2% odpowiedzi z wysokim poziomem znaczenia (Chi-kwadrat Pearsona = 11,955, $p < 0,05$) oraz uwarunkowania sytuacyjne, czyli okoliczności niezależne od małżonków (Chi-kwadrat Pearsona = 6,554, $p < 0,05$).

Grupą, dla której czynniki takie jak dopasowanie małżonków/partnerów, okazywanie uczuć czy uwarunkowania finansowe i sytuacyjne nie mają większego znaczenia, okazały się osoby z wykształceniem podstawowym. Istotna natomiast okazała się wiara i praktyki religijne. Dla wierzących, zwłaszcza tych, którzy deklarowali regularne praktyki religijne, kluczowym wymiarem sukcesu w związku jest pełne zaangażowanie w troskę o związek, także wtedy, gdy pojawiają się trudności (Chi-kwadrat Pearsona = 25,677, $p < 0,05$). Dla niewierzących był to mniej znaczący wymiar sukcesu. Co ciekawe, dla wierzących ważne było także postrzeganie siebie nawzajem jako osoby atrakcyjne (Chi-kwadrat Pearsona = 15,547, $p < 0,05$).

Sukces (niezależnie od sfery życia) wymaga zwykle wysiłku i zaangażowania w jego uzyskanie, a pojawiające się po drodze trudności mogą zniechęcić do sięgania po niego, choć mogą one też wzmacniać wysiłek i skłaniać ku wyższej ocenie tego, na co się ciężko pracowało²². Biorąc pod uwagę współczesne przemiany

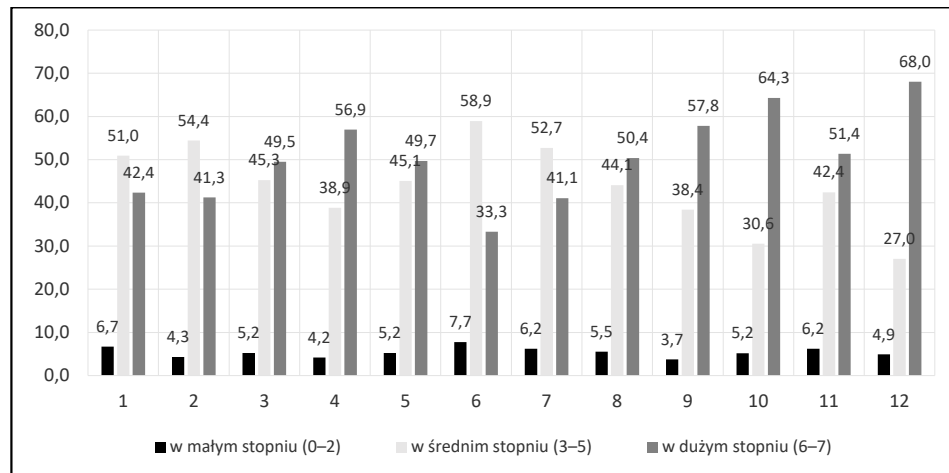
²² E. Aronson, T.D. Wilson, R.M. Akert, *Psychologia społeczna. Serce i umysł*, Wydawnictwo Zysk i S-ka, Poznań 1997, s. 92–95.

w życiu intymnym, interesujące wydaje się to, jak dziś postrzegane są trudności w dążeniu do sukcesu małżeńskiego. Poproszono więc respondentów, aby ocenili na skali (0–7) podane rodzaje utrudnień w osiągnięciu sukcesu w tej sferze:

1. trudność znalezienia odpowiedniego małżonka/partnera,
2. nadmierne obciążenie obowiązkami i zadaniami w innych obszarach życia,
3. koncentracja na sobie i innych problemach,
4. brak chęci i starań,
5. wypalenie uczuć,
6. nadmierne dążenie do doznawania w życiu przyjemności,
7. nadmierna idealizacja związku, siebie lub małżonka (małżonki)/partnera (partnerki),
8. brak umiejętności potrzebnych do budowania bliskiego związku,
9. konflikty i trudności we wzajemnej komunikacji,
10. brak zaufania,
11. zazdrość,
12. zdrada.

Wyniki zaprezentowano na wykresie 6 (z zastosowaniem numerów dla opisu zmiennych według zapisu powyżej).

Wykres 6. Trudności w osiągnięciu sukcesu małżeńskiego w interpretacji badanych (w %)

Źródło: Opracowanie własne.

Każda z wymienionych trudności działa, według badanych, negatywnie w dążeniu do sukcesu. Jednak, jak można zauważyć, za największą barierę badani uznali zdradę (68,0% najwyższych ocen) i brak zaufania (64,3%). Wskazali także na konflikty i trudności we wzajemnej komunikacji (blisko 57,8%) oraz brak chęci i starań (ok. 56,9%). Utrudnieniem, które uzyskało najmniej

wysoko punktowanych wskazań, okazało się być nadmierne dążenie do doznawania w życiu przyjemności (około 33,3% ocen na szczycie skali i najwięcej ze wszystkich podanych barier – 7,7% wskazań w dolnych wartościach skali), choć jego znaczenie rośnie z wiekiem (Chi-kwadrat Pearsona = 25,226, $p < 0,05$). Podobnie wraz z wiekiem znaczenia nabiera brak umiejętności potrzebnych do budowania związku (Chi-kwadrat Pearsona = 24,189, $p < 0,05$), brak chęci i starań (Chi-kwadrat Pearsona = 23,666, $p < 0,05$) oraz nadmierne obciążenie obowiązkami i zadaniami w innych obszarach życia (Chi-kwadrat Pearsona = 19,648, $p < 0,05$).

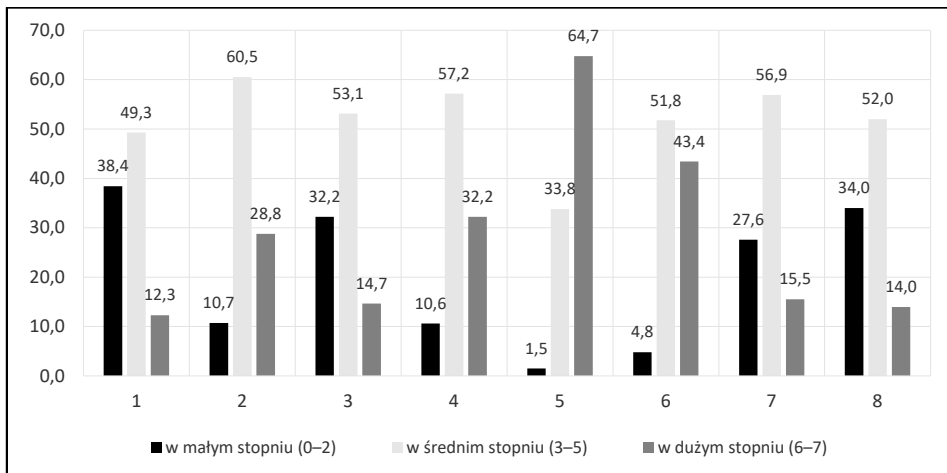
Szczególnie ważne były tu głosy osób rozwiedzionych i wdowców. Okazało się, że różnią się oni statystycznie od pozostałych grup respondentów wyróżnionych ze względu na stan cywilny. Częściej niż pozostali badani wskazywali niemal na wszystkie przedstawione w badaniu trudności. Podobnie na większość wymienionych trudności w znacznym stopniu wskazywali respondenci posiadający dzieci. Co więcej, wraz z liczbą dzieci rośnie znaczenie zdrady jako trudności w dążeniu do sukcesu w związku (Chi-kwadrat Pearsona = 19,103, $p < 0,05$). Z kolei najmniej znacząca okazała się ona dla osób wierzących i niepraktykujących (Chi-kwadrat Pearsona = 21,779, $p < 0,05$).

Jakie badani widzą możliwości przezwyciężania trudności? Czy są skłonni podejmować działania na rzecz odbudowania drogi do sukcesu, czy raczej zmierzają w stronę zakończenia związku i być może stworzenia nowego? A może praca zawodowa wydaje im się skuteczną formą terapii (lub ucieczki) bądź jako jedyne wyjście traktują trwanie w związku, choć nie widzą szansy na sukces? Respondentom zaproponowano pewne możliwe strategie działania wobec sytuacji braku sukcesu małżeńskiego (w związku partnerskim), które również ocenili na skali od 0 do 7:

1. rezygnacja ze związku,
2. zaangażowanie się w przyjaźń,
3. stworzenie nowego związku małżeńskiego/partnerskiego z inną osobą,
4. podjęcie specjalistycznej terapii,
5. rozmowa i wspólna próba rozwiązania problemu,
6. próba zmiany siebie i swojego zachowania,
7. zaangażowanie się w pracę,
8. trwanie w związku mimo braku sukcesu.

Zebrane odpowiedzi przedstawiono na wykresie 7 (z zastosowaniem numerów dla opisu zmiennych według zapisu powyżej).

Wykres 7. Strategie działania w sytuacji nieosiągnięcia sukcesu małżeńskiego (w %)

Źródło: Opracowanie własne.

Na podstawie analizy odpowiedzi uczestników badania można stwierdzić, że za najbardziej słuszne działanie w sytuacji porażki na drodze do sukcesu w związku uważają rozmowę i próbę rozwiązania problemu (64,7% wysokich ocen na skali). Kolejnym, choć sporo niżej ocenianym rozwiązaniem, jest próba zmiany samego siebie i swojego zachowania (43,4%). Działania, które znalazły najmniej aprobaty w oczach respondentów to rezygnacja ze związku (tylko 12,3% wysokich ocen i 38,4% najniższych), stworzenie nowego związku z inną osobą (14,7% najwyższych ocen i 32,2% niskich). Nie cieszyła się też wysokim poparciem propozycja zaangażowania się w pracę (15,5% ocen ze szczytu skali i 27,6% niskich) oraz trwania w związku mimo braku sukcesu (14% wysokich ocen i 34% najniższych).

Ciekawe różnice w kwestii postrzegania skutecznych strategii radzenia sobie w sytuacji braku sukcesu w związku uwidoczniły się między kobietami i mężczyznami. Kobiety częściej niż mężczyźni wskazywały na zaangażowanie się w przyjaźń (Chi-kwadrat Pearsona = 11,398, $p < 0,05$), mężczyźni natomiast byli nieco bardziej zainteresowani stworzeniem nowego związku (Chi-kwadrat Pearsona = 5,999, $p < 0,05$). Co szczególnie interesujące, to mężczyźni także są bardziej skłonni trwać w związku mimo braku sukcesu (Chi-kwadrat Pearsona = 12,175, $p < 0,05$). Wśród osób po 55. roku życia chęć do zaangażowania się w przyjaźń poza niesatysfakcjonującym związkiem rośnie (Chi-kwadrat Pearsona = 20,391, $p < 0,05$), natomiast wraz z wiekiem spada motywacja do rezygnacji ze związku, gdy nie daje on oczekiwanego poczucia sukcesu (Chi-kwadrat Pearsona = 16,924, $p < 0,05$). Najmniej zainteresowani rezygnacją ze związku są respondenci wierzący, a zwłaszcza regularnie praktykujący (Chi-kwadrat

Pearsona = 24,367, $p < 0,05$) oraz posiadający dzieci. Ci ostatni także najczęściej biorą pod uwagę możliwość zmiany swojego zachowania (Chi-kwadrat Pearsona = 7,145, $p < 0,05$).

Istotne okazały się tu także głosy osób rozwiedzionych i wdowców. To rozwiedzeni najczęściej wskazywali jako skuteczną strategię podjęcie specjalistycznej terapii (Chi-kwadrat Pearsona = 15,635, $p < 0,05$), a wdowcy – rozmowę i wspólną próbę rozwiązania problemu (Chi-kwadrat Pearsona = 18,772, $p < 0,05$). Tymi, którzy wskazywali na niską skuteczność trwania w związku, który nie prowadzi do sukcesu (blisko 50,0% wskazań), także byli głównie rozwiedzeni oraz osoby ze związków partnerskich (Chi-kwadrat Pearsona = 19,041, $p < 0,05$).

Wnioski i podsumowanie

„W nowym paradygmacie bliski związek jest projektem, za którego zbudowanie i realizację są odpowiedzialni jego twórcy”²³. Wiele z ich działań w tym obszarze zależy jednak od tego, jak indywidualnie pojmują sukces w odniesieniu do stworzonego związku. Jak się okazuje, sukces w relacji małżeńskiej czy partnerskiej jest jednym z głównych filarów sukcesu życiowego, a ten opiera się głównie na tym, co typowe dla polskiej tradycji aksjologicznej – zdrowie i rodzina. Na uwagę zasługuje jednak ujmowanie szczęścia jako wyznacznik decydujący o życiowym sukcesie. Sam sukces małżeński badani definiują głównie jako zbudowanie relacji opartej na przyjaźni i wzajemnym wsparciu, a także miłości i głębokiej więzi uczuciowej. Związek dający poczucie odniesionego sukcesu wymaga też pełnego wzajemnego przystosowania (dopasowania) małżonków/partnerów i powinien dawać im obojgu poczucie szczęścia. Co ważne, w kontekście dotychczasowych badań, dla połowy badanych niekoniecznie muszą być w związku dzieci, aby można było mówić o sukcesie, ale wiele osób, a zwłaszcza kobiet wciąż tak definiuje sukces.

Czynnikami, które sprzyjają osiągnięciu sukcesu w związku, są przede wszystkim obopólne chęci, szczerza i otwarta komunikacja, która pomaga w rozwiązywaniu konfliktów, gotowość do poświęcenia, a niekiedy rezygnacja z własnych dążeń, ale też kluczowe okazują się uwarunkowania finansowe. Dobrze też, jeśli małżonkowie/partnerzy uważają, że są do siebie dopasowani, okazują sobie uczucia, są wyrozumiali i potrafią wybaczać. Badani rzadko uznawali czynniki zewnętrzne w stosunku do samych małżonków za istotne w tej sprawie oraz, co może współcześnie nieco dziwić, wzajemną atrakcyjność. Trzeba też zauważyć, że uczestnicy badania nie są skorzy do postrzegania nadmiernej idealizacji związku, partnera czy samego siebie jako ważnej przeszkody na drodze do

²³ M. Bieńko, A. Kwak, dz. cyt., s. 295.

sukcesu w związku. Idąc dalej tym torem, nadmierne dążenie do doznawania w życiu przyjemności, często opisywane przez socjologów w kontekście kultury indywidualizmu i konsumpcjonizmu, także nie jest przez wielu traktowane jako przeszkoda w drodze do sukcesu w tym obszarze. Pozwala to zarysować zauważalne przywiązanie do doznawania przyjemności, co koresponduje ze współczesnymi trendami. Mówi się przecież o tym, że celem bycia w relacji staje się dziś często uszczęśliwianie samego siebie²⁴.

Wyraźną przeszkodą w drodze do małżeńskiego sukcesu jest zdrada i brak zaufania, a także konflikty i trudności we wzajemnej komunikacji oraz brak chęci i starań. Choć zdrada bywa coraz częściej obecna w historii związków intymnych, dość wysoki jest odsetek tych, którzy są skłonni ją wybaczyć²⁵. Stanowi ona jednak dla wielu na tyle bolesne załamanie relacji, że obraz sukcesu w związku staje się dla nich nierealny. Co ciekawe, jak się okazuje, tymi, dla których jest ona mniej znaczącą barierą, są osoby wierzące i niepraktykujące. Niezwykle ważny jest także fakt, że respondenci widzą konsekwencje braku chęci i starań partnerów, co łączy się ze wskazaną już przez nich kwestią zaangażowania się obojga partnerów w budowanie związku, by można było mówić o sukcesie na tym polu. Wyraźna jest więc świadomość badanych co do konieczności troski o związek.

Mimo że zauważa się dziś nietrwałość czy wręcz krótkoterminowość związków²⁶, uczestnicy badania nie popierali w większości rezygnacji ze związku i tworzenia nowego, gdy ten nie zmierza w stronę sukcesu. Jednocześnie nie byli też za tym, by trwać w takim związku. Zdecydowanie wskazywali rozmowę i próbę wspólnego rozwiązywania problemów, gdy się pojawią. Niektórzy z nich biorą także pod uwagę możliwość zmiany własnego zachowania, ale opcja ta nie cieszy się popularnością. Mniej niż połowa badanych chciałaby coś zmieniać w swoim zachowaniu, gdyby była taka potrzeba i tylko 1/3 respondentów jest zainteresowana ewentualną pomocą specjalisty. Łącząc to z brakiem chęci rezygnacji ze związku, który nie daje poczucia osiągniętego sukcesu, i jednocześnie brakiem chęci trwania w nim, wydaje się, że niektórzy mogą pozostawać w trudnej sytuacji pod tym względem i niekoniecznie sobie z nią skutecznie radzić.

Choć dla wielu bycie w związku staje się dość ryzykowne i stanowi raczej przeszkodę w osiągnięciu szczęścia i samorealizacji²⁷, można śmiało sądzić, na

²⁴ U. Beck, E. Beck-Gernsheim, dz. cyt., s. 92.

²⁵ CBOS, *Zdrady i romanse. Komunikat z badań BS/90/2011*, oprac. N. Hipsz, Centrum Badania Opinii Społecznej, Warszawa 2011; J. Wróblewska-Skrzek, *(Nie)stałe uczucia i (nie)wierność w teorii i praktyce*, w: *Wolność wyboru czy przymus zwyczaju?*, t. 1, *Młodzież akademicka w dobie pandemii o związkach, intymności i więziach rodzinnych*, red. M. Kawińska, J. Wróblewska-Skrzek, A. Linek, Wydawnictwo Rys, Poznań 2020, s. 56; A. Błażuch, *Psychologia zdrady*, Difin, Warszawa 2008, s. 19.

²⁶ M. Bieńko, A. Kwak, dz. cyt., s. 290–291.

²⁷ J.C. Kaufmann, *Niezwykła historia szczęśliwej miłości*, Oficyna Naukowa, Warszawa 2012, s. 55; U. Beck, E. Beck-Gernsheim, dz. cyt., s. 92.

podstawie przywołanych analiz, że małżeństwo czy związek partnerski wciąż są traktowane jako ważny wymiar życiowego sukcesu. Jednocześnie preferowane definicje sukcesu w związku wskazują, że chociaż otoczenie społeczno-kulturowe zmienia się dość wyraźnie, istota związku pozostaje. Przyjaźń i wsparcie, miłość (co ciekawe – wyprzedzona nieco przez przyjaźń), więź uczuciowa, komunikacja, wyrozumiałość i zdolność do przebaczenia – to wciąż recepta na sukces. Wyniki przeprowadzonego badania wpisują się w dotychczasowe analizy i badania, w których sukces małżeński najczęściej opisywany jest jako zjawisko wielowymiarowe. Odnosi się go do osobistego szczęścia, na które składa się pełne przystosowanie małżonków, integracja, dobra komunikacja, zadowolenie seksualne, zadowolenie i powodzenie we wspólnej realizacji celów, a także pełne uczestnictwo w życiu społecznym²⁸.

Nieco nowa odsłona odejmuje jednak typowe dla tradycyjnych poglądów na ten temat posiadanie dzieci jako wyznacznik odniesionego na tym polu sukcesu. Trzeba jednak zwrócić uwagę na swoistą sprzeczność czy raczej dwutorowość poglądów badanych – z jednej strony wychowanie dzieci nie stanowi koniecznego warunku odniesienia sukcesu w tworzonym związku, z drugiej zaś wciąż pozostaje (zgodnie z tradycyjnym pojmowaniem znaczenia małżeństwa i rodziny) bardzo istotne – biorąc pod uwagę deklaracje badanych co do obszarów, w których, jak sądzą, odnieśli już sukces.

Bardzo ważne w podjętej analizie okazały się zmienne społeczno-demograficzne, takie jak płeć, wiek, wykształcenie, a szczególnie posiadanie dzieci, stan cywilny oraz wiara i praktyki religijne. Na podstawie uzyskanych wyników można wnioskować, że są to czynniki wyraźnie różnicujące społeczne konstrukty sukcesu w związku intymnym wraz z czynnikami, które o nim decydują, trudnościami w ich realizacji oraz strategiami radzenia sobie, gdy sukces ten nie rysuje się na horyzoncie zgodnie z oczekiwaniami.

Z pewnością można zauważyć, że wraz z wiekiem, a także w związku z pełnieniem funkcji rodzica, wzrasta świadomość respondentów w kwestii złożoności i różnorodności czynników wpływających na sukces. Poczucie szczęścia obojga partnerów jako wyznacznik sukcesu w związku nabiera znaczenia wraz z wiekiem. Z czasem zauważa się, że np. zarówno przesadne dążenie do przyjemności czy brak umiejętności potrzebnych do budowania związku, jak i nadmierne obciążenie obowiązkami i zadaniami może tę drogę do sukcesu zakłócać. Podobnie będąc rodzicem, bardziej zwraca się uwagę na znaczenie

²⁸ F. Adamski, *Socjologia małżeństwa i rodziny*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 1984; Z. Dąbrowska, *Małżeństwa w Polsce współczesnej. Studium empiryczne*, „Rodzina w czasach szybkich przemian. Roczniki Socjologii Rodziny”, t. 13, Uniwersytet Adama Mickiewicza, Poznań 2001; M. Szewczyk, *Szczęście małżeńskie w perspektywie psychologiczno-socjologicznej*, w: *Kocha się raz?*, red. W. Muszyński, Wydawnictwo Adam Marszałek, Toruń 2009; J. Miluska, *Małżeństwo w perspektywie badań międzykulturowych*, „Edukacja międzykulturowa” 2018, nr 1 (8), s. 42–60.

takiego czynnika jak atrakcyjność własna i partnera/partnerki, komunikacja i wzajemne przystosowanie małżonków. To rodzice są gotowi do zmiany własnego zachowania, gdyby była taka potrzeba dla ratowania związku. Oni też mają największą świadomość znaczenia czynników sytuacyjnych i materialnych. Interesujące są również wyniki dotyczące osób wierzących i regularnie praktykujących, które najczęściej wskazywały na konieczność troski o związki, także wtedy, gdy pojawiają się trudności, i były najmniej zainteresowane rezygnacją ze związku. Mimo tych różnic można zakreślić pewien zarys trendów w kreowaniu wizji sukcesu w związku małżeńskim czy partnerskim, które w dużej mierze wciąż zasadzają się na dotychczasowych definicjach, z wyraźnie jednak zaznaczonym wymiarem współczesności, jakim jest indywidualizm.

Bibliografia

- Adamski F., *Socjologia małżeństwa i rodziny*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 1984.
- Aronson E., Wilson T.D., Akert R.M., *Psychologia społeczna. Serce i umysł*, Wydawnictwo Zysk i S-ka, Poznań 1997.
- Batorski D., Olcoń- Kubicka M., *Prowadzenie badań przez Internet – podstawowe zagadnienia metodologiczne*, „Studia Socjologiczne” 2006, nr 3 (182), s. 99–132.
- Beck U., Beck-Gernsheim E., *Miłość na odległość. Modele życia w epoce globalnej*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2013.
- Beck U., Giddens A., Lash S., *Modernizacja refleksyjna*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2009.
- Bieńko M., Kwak A., *Zakończenie. Bliskie związki w nowym paradygmacie*, w: *Publiczny i prywatny obraz bliskich związków*, A. Kwak, M. Bieńko, Zakład Wydawniczy „Nomos”, Warszawa 2020, s. 289–295.
- Bieńko M., *Niezwykła i banalna codzienność w intymnym związku kobiety i mężczyzny*, „Societas Communitas” 2016, nr 1 (21), s. 99–116.
- Bieńko M., *Osobiste i społeczne projekty bliskości we współczesnych intymnych biografjach*, w: *Publiczny i prywatny obraz bliskich związków*, A. Kwak, M. Bieńko, Zakład Wydawniczy „Nomos”, Warszawa 2020, s. 21–41.
- Błachnio A., *Psychologia zdrady*, Difin, Warszawa 2008.
- Braun-Gałkowska M., *Miłość aktywna. Psychologiczne uwarunkowania powodzenia małżeństwa*, Wydawnictwo Pax, Warszawa 1985.
- CBOS, *Wartości w czasach zarazy. Komunikat z badań BS/160/2020*, oprac. B. Badora, Centrum Badania Opinii Społecznej, Warszawa 2020.
- CBOS, *Zdrady i romanse. Komunikat z badań BS/90/2011*, oprac. N. Hipsz, Centrum Badania Opinii Społecznej, Warszawa 2011.
- Dąbrowska Z., *Małżeństwa w Polsce współczesnej. Studium empiryczne*, „Rodzina w czasach szybkich przemian. Roczniki Socjologii Rodziny”, t. 13, Uniwersytet Adama Mickiewicza, Poznań 2009.
- Domański W., *Prestiż*, Fundacja na Rzecz Nauki Polskiej, Wrocław 1999.
- Duch-Krzysztożek D., *Małżeństwo, seks, prokreacja. Analiza socjologiczna*, Wydawnictwo IFiS PAN, Warszawa 1995.
- Dyczewski L., *Wyobrażenia młodzieży o małżeństwie i rodzinie. Pomiędzy tradycją a ponowoczesnością*, Wydawnictwo Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego, Lublin 2009.
- Giddens A., *Socjologia*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2004.
- Grzeszczyk E., *Sukces. Amerykańskie wzory, polskie realia*, Wydawnictwo IFiS PAN, Warszawa 2003.

- Harwas-Napierała B., *Specyfika komunikacji interpersonalnej w rodzinie ujmowanej jako system*, w: *Psychologia rodziny*, red. I. Janicka, H. Liberska, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2014, s. 47–72.
- Jacyno M., *Kultura indywidualizmu*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2007.
- Janicka I., Niebrzydowski L., *Psychologia małżeństwa. Zafascynowanie partnerem, otwartość, empatia, miłość, seks*, Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź 1994.
- Januszkiewicz K., *Dylematy charakterystyki sukcesu*, „Acta Universitatis Lodzianis. Folia Oeconomica” 2010, nr 234, s. 289–297.
- Kaufmann J.C., *Niezwykła historia szczęśliwej miłości*, Oficyna Naukowa, Warszawa 2012.
- Kwak A., *Rodzina i jej przemiany*, Instytut Stosowanych Nauk Społecznych, Uniwersytet Warszawski, Warszawa 1994.
- Liberska H., Matuszewska M., *Wybrane psychologiczno-społeczne mechanizmy funkcjonowania małżeństwa*, w: *Małżeństwo: męskość, kobiecość, miłość, konflikt*, red. H. Liberska, M. Matuszewska, Wydawnictwo Fundacji Humaniora, Poznań 2001, s. 14–46.
- Linek A., Kurtyka-Chałas J., *Rodzina przed lustrem. Analiza codziennych problemów z perspektywy matek i ojców*, Warszawskie Wydawnictwo Socjologiczne, Wydawnictwo Rys, Warszawa–Poznań 2019.
- Linek A., *Związki małżeńskie i partnerskie – przetrwać razem czy osobno?*, w: *Między światem realnym a wirtualnym. Mieszkańcy Warszawy w czasie pandemii*, red. S.H. Zaręba, J. Wróblewska-Skrzek, Wydawnictwo Rys, Poznań 2021, s. 109–126.
- Mariański J., *Małżeństwo i rodzina w świadomości młodzieży maturalnej – stabilność i zmiana*, Wydawnictwo Adam Marszałek, Toruń 2012.
- Mider D., *Jak badać opinię publiczną w Internecie. Ewaluacja wybranych technik badawczych*, „Przegląd Socjologiczny” 2013, nr 1 (62), s. 209–224.
- Miluska J., *Małżeństwo w perspektywie badań międzykulturowych*, „Edukacja międzykulturowa” 2018, nr 1 (8), s. 42–60.
- Panel Badawczy Ariadna, „Badania CAWI”, <https://panelariadna.pl/wiedza/badania-cawi> (dostęp: 20.09.2023).
- Plopa M., *Psychologia rodziny. Teoria i badania*, Wydawnictwo Impuls, Kraków 2015.
- Popiołek K., *Wsparcie społeczne w małżeństwie*, „Chowanna”, Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, R. XLVIII, nr 2 (23), cz. I, Katowice 2004, s. 118–128, <http://bazhum.muzhp.pl/media/files/Chowanna/Chowanna-r2004-t2/Chowanna-r2004-t2-s118-128/Chowanna-r2004-t2-s118-128.pdf> (dostęp: 21.08.2021).
- Przybył I., *Atrakcyjność instytucji małżeństwa w społeczeństwie ponowoczesnym*, „Societas Communitas” 2016, nr 1 (21), s. 117–135.
- Ryś M., *Psychologia małżeństwa w zarysie*, Centrum Metodyczne Pomocy Psychologiczno-Pedagogicznej Ministerstwa Edukacji Narodowej, Warszawa 1999.
- Satir V., *Terapia rodziny. Teoria i praktyka*, Gdańskie Wydawnictwo Psychologiczne, Gdańsk 2000.
- Szewczyk M., *Szczęście małżeńskie w perspektywie psychologiczno-socjologicznej*, w: *Kocha się raz?*, red. W. Muszyński, Wydawnictwo Adam Marszałek, Toruń 2009, s. 33–43.
- Szlendak T., *Socjologia rodziny. Ewaluacja, historia, różnicowanie*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2011.
- Szyska M., *Znaczenie małżeństwa i rodziny współcześnie*, w: *Obrazy życia rodzinnego i intymności*, red. M. Bienko, M. Rosochacka-Gmitrzak, E. Wideł, Wydawnictwo Uniwersytetu Warszawskiego, Warszawa 2020, s. 57–68.
- Tryjarska B., *Skrypty życiowe a konflikty jawne i ukryte w małżeństwie*, Oficyna Wydawnicza Wydziału Psychologii Uniwersytetu Warszawskiego, Warszawa 1995.
- Turner J., Stets J., *Socjologia emocji*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2009.
- Wróblewska-Skrzek J., *(Nie)stałe uczucia i (nie)wierność w teorii i praktyce*, w: *Wolność wyboru czy przymus zwyczaju*, t. 1, *Młodzież akademicka w dobie pandemii o związkach, intymności i więziach rodzinnych*, red. M. Kawińska, J. Wróblewska-Skrzek, A. Linek, Wydawnictwo Rys, Poznań 2020, s. 51–92.